

Reviews and Annotations
Рецензии и анотации

КНИГА, КОЯТО ЗАСЛУЖАВА ДА БЪДЕ ПРОЧЕТЕНА

Веселин Янчев. (2014). Службите за охрана в България: от княза до президента 1879 – 2013 г. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. ISBN: 9789540736372

Пламен Митев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Едва ли тематичната насоченост на най-новата книга на проф. Веселин Янчев – „Службите за охрана в България: от княза до президента 1879 – 2013 г.“, ще предизвика изненада сред специалистите и по-любознателните читатели. Проф. Янчев отдавна си е извоювал признанието на учен и университетски преподавател, който проучва и популяризира различни въпроси из историята на българската армия, на обществения ред и вътрешната сигурност в Третата българска държава. Познавам по-голяма част от научната продукция на автора, която впечатлява със своя обем и тематичното си разнообразие, с аналитичния си и новаторски подход. Достатъчно е да си припомним монографичните му изследвания за Съюза на запасните офицери или пък за военното строителство в следосвобожденска България, които убедително свидетелстват за неговата професионална вещина и академична ерудиция – все качества, които заслужено са му признати от родната историческа гилдия. Ако към споменатите качества добавим енергичността, всеотдайността, последователността и хъса, с които проф. Веселин Янчев се заема да решава всяка нова научна задача, лесно бихме могли да си обясним и защо точно той се захвана и успя да подготви първата у нас цялостна история на службите за охрана в България. Разбира се, пръкналите се из дебрите на криминалния ни преход любители на конспиративните теории едва ли ще се задоволят само с подобно обяснение, но тяхното въображение, така или иначе, няма граници

и не може да бъде задоволено.

Имах шанса и привилегията да бъда сред първите читатели на „Службите за охрана в България: от княза до президента 1879 – 2013 г.“. Написана увлекателно и с лекота, като че ли на един дъх, тази книга показва премисленото и в същото време изстрадано от автора разбиране за необходимостта да се запълни една отколешна празнота в историческата ни книжнина, посветена на българските тайни служби. Самото изложение (в обем от 224 стр.) е структурирано в кратко встъпление, три обособени на хронологически принцип самостоятелни глави и заключение. Още с първите редове читателите имат възможност да се върнат далеч назад във времето, за да проследят вековната и изпълнена с напрежение, насилие, политически страсти и все още много неразгадани тайни история на хилядите знайни и незнайни мъже, посветили живота си, за да защитават и за да пазят своите управници и господари. Страница след страница проф. Веселин Янчев ни прави свидетели в основното си изложение на продължителния процес на изграждане на структурите, отговарящи за охраната на държавното ръководство на България след Освобождението, като специално внимание е отделено на нормативната уредба на статута на гвардейците и княжеските телохранители, на техния подбор и подготовка, на преките им задължения и мястото им в съществуващата система за развитие на армията и на органите за сигурност в държавата. Авторът е толкова детайлен, особено за периода до 9 септември 1944 г., че разкрива такива любопитни подробности като униформите, личното оръжие, заплатите на служителите в българските охранителни служби. Не са пропуснати дори и разните анекдотични или драматични случки като поведението на охраната на Батенберг при извършения на 9 август 1886 г. преврат срещу него или пък мерките на Стефан Стамболов да предотврати евентуално покушение срещу Фердинанд, който имал навика да се разхожда без охрана по софийските улици.

Специално внимание в книгата (цели две глави) е отделено на създаването и дейността на съвременните служби – прословутото Управление за безопасност и охрана и днешната НСО. Приносен характер имат редицата уточнения, които проф. Янчев прави относно прякото участие на Тодор Живков в ръководството на УБО, бюджета, автопарка и кадровото разрастване на Управлението, разширяването на номенклатурните задачи на службата и на кръга от обслужвани представители на партийната и държавната номенклатура преди, а и след 10 ноември 1990 г. Приведените конкретни факти за мащабите на благаинките, с които се е ползвала и продължава да се ползва родната ни политическа класа, са впечатляващи и със сигурност ще предизвикат интереса на читателите. Изследването на проф. Янчев се отличава и с ясно заявените от него лични позиции по засегнатите в изложението спорни или недопроучени въпроси от националната ни история като например т.нар. врачанско

покушение над Тодор Живков или пък влиянието на съветския фактор след Втората световна война за изграждане на българските тайни служби, взаимоотношенията между отделните структури на МВР или съдбата на царските и партийните резиденции. Заслуга на автора е и представянето на разглежданата проблематика не изолирано, не като някаква самоцелна приумица на един или друг владетел, на една или друга управляваща партия, а в контекста на цялостното стопанско, социално и политическо развитие на страната в периода от Освобождението до наши дни.

Безспорно достойнство на книгата е използването като основно градиво за разкриване на институционалната история на родните охранителни служби на богат, разнообразен и новоиздирен документален материал, който е представен и анализиран критично и който обогатява в значителна степен досегашните проучвания по темата. Позволявам си да открия горната констатация не за друго, а за да подчертая пред какви сериозни предизвикателства и изпитания се изправя всеки, който би дръзнал да пише днес за българските тайни служби. Неразбираеми за лаика и за т.нар. медийни историци (имащи отговор за всичко), тези предизвикателства и изпитания начеват с неуморната и незабележима дългогодишна работа из прашясалите и неуютни наши архиви, преминават през детайлното проучване на всеки отделен документ и завършват с критичното осмисляне на разкритите факти и събития. Това е пътят на професионалиста, на добрия и на можещия историк, пътят на научното познание. Това е пътят, избран и от проф. В. Янчев. Ще обърна внимание и върху още нещо, което би могло да убегне от погледа на част от любознателните читатели. Преди години имах възможност да участвам при написването на история на българското разузнаване. Заради класифицирания характер на документацията, с която работихме, значителна част от информацията не можеше да се използва и това априори придаде фрагментарен характер на цялостния разказ. Много от действителните случки и герои останаха скрити зад общите фрази и сухата фактология, а от това изгуби и самото изследване. След три десетилетия, прекарани в системата на тайните служби, познавайки добре спецификата на тяхната работа, бих могъл да си представя колко затруднения от подобен характер е трябвало да преодолява проф. В. Янчев в опитите си да реконструира възможно по-пълно създаването и функционирането на охранителните служби в България. С особена сила това важи за страниците, посветени на НСО, където авторът неминуемо е бил принуден да бъде по-лаконичен и по-изобретателен при очертаване на общата картина.

Не мога да не подчертая и още нещо. Дейността на охранителните служби от Батенберг, през Фердинанд и Борис III до днешните управници на България е особено благодатна за търсачите на сензации. Вече четвърт век чрез печатните и електронните медии амбициозни и недоучени журналисти и пишман писатели ни заливат с каква ли не пикантерия из личния живот на родни-

те държавници и политици. Проф. Янчев не се е поддал на изкушението да влезе в присъщите за жълтата преса стил и подход. Неговият авторов почерк видимо се отличава и от публикациите на нароилите се напоследък десетки специалисти по проблемите на националната сигурност, като най-доброто доказателство за това е професионалната зрялост, с която той разработва проучваната тема.

Не бих си позволил да отнема удоволствието на любознателните читатели сами да проследят метаморфозите на охранителните служби в България от първите княжески гавazi на Батенберг, през красивите и снажни лейбгвардейци на Фердинанд до Живковото УБО и съвременната НСО. Ще добавя само още доброто полиграфическо изпълнение на издателството на Софийския университет и умело подбраните снимкови илюстрации, които обогатяват книгата и допринасят за усещането, че в ръцете си държим едно действително модерно академично изследване.

Искрено поздравявам проф. В. Янчев за новата му книга и горещо я препоръчвам на всички, които се интересуват от изпълнената с много изпитания и неочаквани обрати съдба на България през последните 136 години.

A BOOK WORTH READING

Veselin Yanchev. (2014). *Sluzhbite za ohrana v Bulgaria: ot knyaza do prezidenta 1879 – 2013 g.* Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“. ISBN: 9789540736372

✉ **Prof. Dr. Plamen Mitev**
Faculty of History
University of Sofia
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504 Sofia, Bulgaria
E-mail: plamdm@abv.bg